

Naše původní a nepůvodní třesavky

Mnozí z nás už jistě někdy viděli dlouhonohé pavouky tkající své řídké sítě v rozích u stropů místností, kteří se při vyrušení začnou komíhat tak rychle, že se pozorovateli promění v rozmazanou šmouhu. Podle charakteristického obranného chování dostali tyto pavouci i své české jméno – třesavka.

Pavouků z čeledi třesavkovitých (*Pholcidae*) je na celém světě známo asi 560 druhů. U nás žijí dva (pozn. redakce: už tři, viz doplňující poznámka recenzenta), přičemž mimo lidská sídla se vyskytuje pouze třesavka sekáčovitá (*Pholcus opilionides*). Třesavka velká (*P. phalangioides*) je v ČR nepůvodní a obývá pouze vytápěné prostory.

Sít třesavek je řídká a nepravidelná. Většina síťových pavouků opatřuje svá vlákna lepem nebo tzv. kribelovým vlášením, což je vatě podobná vrstva jemných vláček, kterou pavouk nanáší na silnější nosné vlákno. Vlákna sítí třesavek jsou nelepivá, bez kribelového vlášení a kořisti se zachycuje jinými způsoby. To, co se na první pohled jeví jako jedno vlákno, je ve skutečnosti vláken několik; samotné nosné vlákno je spirálovitě obtočeno jedním nebo více dalšími, stejně silnými. Do vzniklých ok tohoto dosti volného obtočení se snadno zachytí chlupy nebo končetiny hmyzu. Další obdobně fungující pasti představují chuchvalce vláken, které třesavka vytváří na různých místech sítí. Po delším čase se síť třesavky zahušťuje, čímž se zvyšuje množství a koncentrace pastí, a tím i pravděpodobnost zachycení kořisti.

Na rozdíl od mnoha jiných pavouků si třesavka nebuduje úkryt, ale má své oblíbené místo v síti, kde odpočívá. Při lovu nikdy síť neopouští. Na přítomnost kořisti upozorní otřesy sítě a třesavka přispěchá; pomocí čtvrtého páru nohou pak na ni vrhá vlákno, kterým ji obaluje. Během balení kořisti opakovaně kouše. Zabalený úlovek vynáší výše do sítě a buď ho požívá hned, nebo – není-li hladová – ho ponechává zavěšený a konzumuje později. Samotné vysávání kořisti často trvá mnoho hodin. Zachytí-li síť jinou kořist ve chvíli, kdy se pavouk zabývá konzumací předešlé, často svou činnost ani nepřerušuje a zabalí novou jaksi mimochodem, zatímco vysávanou stále drží v chelicích. Polapí-li pavouk několik kusů úlovku v době, kdy je nasycen, spojuje všechny obyčejně do jednoho zavěšeného balíčku.

Přestože třesavka neloví mimo síť, může chytit i kořist, která se pohybuje po substrátu vedle sítě, pokud na sebe upozorní nárazy na vlákna; v síti zavěšená třesavka

na ni vrhá vlákna a snaží se ji zachytit a vtáhnout do sítě.

Zajímavé je tzv. rytířské chování, které bylo pozorováno u některých třesavkovitých pavouků: samec sdílí síť se samicí a přenechává jí úlovek, zatímco on sám hladoví. Toto chování bývá vysvětlováno následovně: příslušníci druhů, u kterých se rytířské chování vyskytuje, žijí v nepočtených populacích a promiskuita samic není velká; dobře živěná samice má víc vajíček a reprodukční úspěšnost samce, který je jejich otcem, se tak přenecháním kořisti samicí zvětšuje. Naopak u hromadně se vyskytujících druhů, jejichž samice se opakovaně páří s různými samci, rytířské chování zjištěno nebylo – samci sice sdílejí síť se samicemi, ale zisk kořisti zachycené sítí bývá často spojen s konfliktem, ve kterém vítěze neurčuje pohlaví, nýbrž jednoduše individuální velikost. Chování našich třesavek nebylo v tomto směru dosud zkoumáno. Nakladená vajíčka samice slepují k sobě a až do vylíhnutí mláďat je nosí v chelicích.

Třesavka velká je kosmopolitní, často synantropní pavouk. Trvale žijící populace tohoto druhu jsou u nás patrně novým jevem. Dostával se k nám s dopravou již dříve, ale zima tyto pavouky obyčejně zahubila. V současné době se úspěšně šíří především v panelových domech. Biologie druhu je velmi zajímavá, zejména s ohledem na to, že jeho výskyt pravděpodobně silně ovlivňuje výskyt našich původních synantropních druhů pavouků. Třesavka velká totiž loví nejen ve své vlastní síti, ale navíc vstupuje do sítí jiných pavouků a vykrádá z nich kořist, požívá jejich majitele a jejich vajíčka. Při vstupu do cizí sítě obyčejně napodobuje kořist, a tak k sobě láká domácího pavouka. Když se k ní přiblíží, třesavka na něj vrhá vlákno. K zajímavé situaci dochází při setkání třesavky s některým příslušníkem čeledi snovačkovitých (*Theridiidae*), kteří útočí na kořist spráskou lepových kapek; v provedených pokusech zvítězila vždy třesavka, ačkoli oba pavouci často použili svá vlákna či lepové kapky současně. Jedinou záchranou

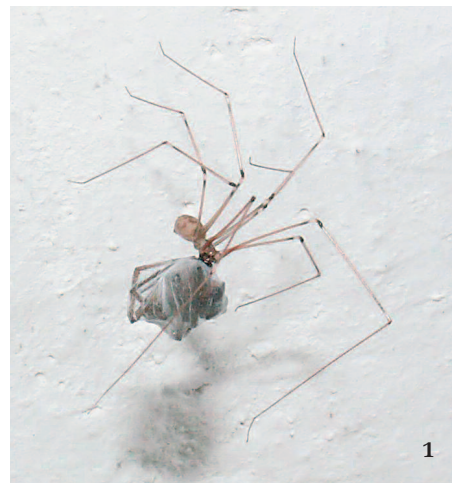
domácího pavouka je rychlé opuštění sítě. Stavba sítě je ale energeticky velmi náročná, a tak se právoplatný majitel raději brání, než aby utíkal.

Přestože se třesavka velká dokáže bezpečně pohybovat ve všech typech sítí, v cizí síti je její pohyb pomalejší a méně jistý. Při neopatrném došlápnutí na lepem pokryté vlákno se sice může přilepit chodidlem, ale ostatní končetiny má volné a snadno se odtrhne či odkousne. Problémy jí působí především určení polohy úlovku, protože různé typy sítí nesou vibrace způsobené kořistí odlišně.

Třesavka velká je významným predátorem jiných druhů síťových pavouků. Je možné, že některé synantropní druhy dokáže z vytápěných sídel vytlačit, např. pokoutníky z rodu *Tegenaria* (čel. pokoutníkovitých – *Agelenidae*) či třesavky sekáčovité. Predace jiných pavouků třesavkou velkou ale může mít i své výhody. V Americe se diskutuje možnost jejího využití proti druhu *Loxosceles reclusa* (čel. koutníkovití – *Sicariidae*), který se vyskytuje na jihu Spojených států a v Jižní Americe a jehož kousnutí může vyvolávat dlouhotrvající zdravotní problémy, v některých případech i smrt.

Poznámka recenzenta

Fauna ČR byla obohacena o třetí druh třesavek – *Psilochorus simoni*, vyznačující se drobnými rozměry (délka těla 1,9 až 3 mm). V obytných prostorách v Praze jej v r. 2002 nalezl V. Hula. Není vyloučeno, že žije i v jiných místech naší republiky, kde zatím uniká pozornosti.

1

2

1 Třesavka velká (*Pholcus phalangioides*) požívá svou kořist

2 Typická síť třesavek. Snímky P. Pecha